

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBE.....	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM C.</i> MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агросценко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE "SIGHT WORD" READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolii: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOSSÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN

Csoóri Zsófia

Munkácsi Állami Egyetem
csoori.zsofia@gmail.com

Abstract

The topicality of the research is predetermined, first of all, by the necessity to improve the quality of pedagogical education in the light of intensification of globalization processes of integrated European educational sphere; secondly, by the peculiarities of improving training of pedagogical staff in a polyethnic region under the conditions of unified state educational policy. The objectivity of historical and pedagogical research is provided for by the study of documentary and fact-based materials from the State Archives of the Transcarpathian region (Beregszász) that include information on the establishment and development of professional training of primary school teachers in Transcarpathia under the conditions of change of state government and territorial belonging of the region in the historical period under study.

Key words: pedagogical education, Transcarpathia, archive sources.

Absztrakt

A kutatás időszerűségét indokolja elsősorban a pedagógusképzés minőségének javítása az egységes európai oktatási rendszernek megfelelően; másodsorban a pedagógus szakemberek képzésének tökéletesítése egy soknemzetiségű régióban az állami oktatáspolitikai követelményeinek figyelembe vételével. A kutatás neveléstörténeti objektivitását biztosítják a Kárpátaljai Állami Levéltárból (Beregszász) származó dokumentumok, tartalmazva azokat az információkat, amelyek a kárpátaljai pedagógusképzés létrejöttét és a különböző állami irányítás és területi hovatartozás körülményei közötti fejlődését tükrözik a vizsgált időkeretben.

Kulcsszavak: pedagógusképzés, Kárpátalja, levéltári források.

A témaválasztás indoklása. A globalizációs folyamatok felgyorsulása, az információs társadalom rohamos fejlődése megteremtette az oktatási rendszer, különösképpen a pedagógusképzés átalakítását. Kutatásunk célszerűségét a modern pedagógusképzésben tapasztalt ellentmondások igazolják, azaz a szakképzésre vonatkozó növekvő követelmények és az azok megvalósulása közötti hiányosságok, melyeket az oktatási innovációs folyamatok integrációja és a neveléstörténet vívmányai befolyásolnak; az alsó tagozatos tanítók kompetens képzésének igénye és a nemzetiségi régió sajátosságainak figyelembe vétele során jelentkező problémák összehangolása. Különösen időszerű ebben a vonatkozásban a Kárpátalján, Ukrajna egyik soknemzetiségű régiójában folyó pedagógusképzés történeti retrospektív tanulmányozása.

A neveléstörténeti kutatások objektivitását biztosítják a levéltári források, amelyek fontos információkkal szolgálnak a Kárpátalján létrejött pedagógusképzésről. A történelmi-földrajzi változások figyelembe vételével

vel, amelyek a XVIII. század vége és a XX. század első fele között végbement történéseket tartalmazza, és a levéltári források alapján, amelyek a kárpátaljai pedagógusképzés kialakulását vizsgálja, korszakolásra került sor. I. korszak – a pedagógusképzés létrejötte és fejlődése abban a történelmi korszakban, amikor Kárpátalja a Habsburg Birodalomhoz (Osztrák Császársághoz), az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozott (a XVIII. század vége és a XX. század kezdete között); II. korszak – a pedagógusképzés átalakítása a két világháború közötti időben (1919–1939 között); III. korszak – a pedagógusképző intézmények működése Kárpátalján a magyar fennhatóság idején (1939–1944 között).

Az utóbbi évtizedek kutatásainak és publikációinak elemzése.

A kárpátaljai neveléstörténet számtalan tanulmány tárgyát képezi. Foglalkoztak ezzel a kutatási területtel: Bohiv A., Dráviczki S., Fedinec Cs., Fizeshi O., Himinec V., Hodánics P., Homonnai V., Ignát A., Mágocsi P. R., Oficinszkij R., Roszul V., Szaharda V., Talapkánics M., Zadorozsnij V. és mások.

A kutatás célja abban rejlik, hogy rávilágítsunk és elemezzük a XVIII. század vége és a XX. század első fele között Kárpátalján létrejövő pedagógusképzés alapvető tendenciáit és jellemzőit levéltári források alapján.

A kutatás eredményei. A kárpátaljai pedagógusképzés létrejöttének és fejlődésének első korszaka arra a periódusra esik, amikor a terület a Magyar Királysághoz tartozott, Európa egyik legnagyobb állama, a Habsburg Birodalom részeként. A Habsburg monarchia kormányzata a XVIII. század végén felismerte, hogy csak átfogó reformokkal tud felzárkózni a legfejlettebb nyugat-európai államokhoz.

Az oktatásban történő változtatásokat a Habsburg Birodalomban Mária Terézia (Maria Theresia Walburga Amalia Christina, 1717–1780) kezdeményezte, aki kijelentette, hogy az oktatás az állam előjoga. A császárnő meghívta Németországból Johann Ignaz von Felbigert (1724–1788), aki az 1774. év folyamán német mintára kidolgozta az osztrák népiskolák reformtervét. Ez a tervezet az *Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen kaiserlich-königlichen Erbländern. Wien. 1774* című munkájában jelent meg, amely a magyar népoktatás megújításának is alapjául szolgált (Szakál 1934).

1777. augusztus 22-én Mária Terézia kiadta a magyarországi oktatásügy átfogó szabályozását jelentő *Ratio Educationis totiusque Rei Literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas*. Tomus I.

Vindobonae. Typis Joan. Thom. Nob. de Trattnern. MDCCLXXVII (magyar elnevezése: *A nevelés- és oktatásügy rendje Magyarországon és kapcsolott tartományaiban*. I. kötet. Bécsben. Nemes Trattnern János Tamás, Ö Cs. Kir. Szent Felségének Nyomdása és Könyvkiadója Betűivel. 1777) (Friml 1913). Szerzői: Ürményi József (1741–1825), az udvari kancellária tanácsosa; Tersztyánszky Dániel (1730–1800), levéltáros, könyvtáros, lapszerkesztő; Makó Pál (1723–1793), matematika- és fizikaprofesszor; Kollár Ádám (1718–1783), jogász, történész és nyelvész, a Bécsi Udvari Könyvtár igazgatója (Fináczy 1902; Kardos–Kelemen 1996).

A felvilágosult abszolutizmus politikai szellemében a reform fő feladata az analfabetizmus felszámolása, a lehető legtöbb gyerek bevonása az oktatásba. Az oktatás rendszere, amely eddig az egyháznak volt alárendelve, első alkalommal kerül az állam fennhatósága alá.

A *Ratio* lerakta a polgári tanügyigazgatás állami szervezetének alapjait. Magyarország 9 iskolai tankerületre volt felosztva. A tankerületek székhelye (11. §): Buda, Pozsony, Besztercebánya, Győr, Pécs, Kassa, Ungvár, Nagyvárad, Zágráb. A tankerület élén a tankerületi királyi főigazgató állt («Regii provinciales studiorum directores»), munkáját a népiskolai tanfelügyelő segítette (Friml 1913). Minden tankerületben «normál» négyosztályos iskolák jöttek létre, amelyek például szolgáltak más népiskolák számára, ugyanakkor gondoskodtak a tanítók képzéséről is (Friml 1913, Kiss 1881). A népiskolai tanítók képzése néhány hónapig tartott, és speciális szakvizsgák letételével fejeződött be (Kiss 1929, 24).

1782-ben az állami vezetés csökkentette Magyarországon a tankerületek számát hatra. A tankerületek székhelye: Buda, Pozsony, Kassa, Besztercebánya, Győr, Zágráb. Ez az adminisztrációs felosztás 1850-ig volt érvényben (Mészáros–Német–Pukánszky 2003). Kárpátalja a kassai tankerülethez tartozott.

Kárpátalján a tanítóképzés a népiskolák számára Bacsinszky András (1732–1809) munkácsi görögkatolikus püspök kezdeményezésére indult el (KÁL, F. 151, op. 5, od. zb. 558, folio 2; Kaminszky 1894). 1793-ban Popovics Demeter tanítót helyezik Ungvárra azzal a céllal, hogy szervezze meg a tanítók képzését a népiskolák számára. Idővel Popovics Demeter lesz a «normál» iskola első igazgatója. A tanfolyam öt téli vagy nyári hónapig tart (Kaminszky 1894, Kiss 1929). 1805-ben Popovics Demetert ki nevezik a kassai tankerület tanfelügyelő helyettesének (Kaminszky 1894).

1806. november 4-én I. Ferenc császár (Franz Joseph Carl von Habsburg-Lothringen, 1768–1835), aki 1792-ben lépett trónra, kiadta a

második *Ratio Educationis*-t. A rendelet hat tankerületet jelölt ki: Buda, Pozsony, Győr, Kassa, Besztercebánya és Zágráb székhellyel; lehetőség nyílt az anyanyelvi oktatásra (Kardos–Kelemen 1996). A kárpátaljai oktatási intézményeket továbbra is Kassa felügyelte.

1808–1831 között tanfelügyelő helyettes (Pro-Inspector), 1831–1835 között pedig tiszteletbeli tanfelügyelő (Emeritus Pro-Inspector) Kricsfalusy György (KÁL, F. 151, op. 9, od. zb. 1408, folio 6). 1835-től Kricsfalusy Györgyöt követi Lucskay Mihály (1789–1843), történész, nyelvész, művészeti, oktatási és egyházi személyiség, aki 1838-ig gondoskodott a tanítóképzőről.

1839-ben az ungvári tanítóképző igazgatójának Csurgovics Jánost (1791–1862) nevezték ki, aki jelentős szerepet játszott az iskola szervezésében, valamint a tanítók képzésében a népiskolák számára. Rendelkezik az első intézményi pecsét elkészítésének érdekében, melyen Magyarország címere szerepel latin felírással: Sigillum gr. cath. Scholae Praeparand. Ungvariensis 1841 (a szerző fordításában: A görögkatolikus tanítóképző pecsétje. Ungvár 1841) (Kaminszky 1894). 1834-ben az öthónapos tanfolyamot tízhónapos váltotta fel (Kaminszky 1894). Az 1843–44. tanévben a képzés – a királyi katolikus tanítóképzők mintájára – kétéves. A Helytartótanács 1844. május 9-én kelt 14698 sz. rendelete jóváhagyta a kétéves képzést az ungvári tanítóképzőbe (KÁL, F. 151, op. 9, od. zb. 1408, folio 17).

Az 1845-ben megjelenő iskolarendszer (Systema Scholarum) a tanítóképzést két évfolyamúra emeli, de meghagyja továbbra is a fő elemi iskolák kötelékében (Szakál 1934). 1845-ben hivatalosan magyar lett az ügyvitel nyelve a latin helyett; a latin volt eddig az időpontig érvényben a dokumentáció nyilvántartására (Kaminszky 1894). 1861-ben a kormányzat a német nyelvet igyekszik bevezetni, és csak azon oktatóknak hajlandó fizetni, akik németül tanítják tantárgyukat. Tiltakozásul a rendelet ellen 1861. november 26-án Csurgovics János lemond tisztségéről. 1862. szeptember 18-án Lichvártsik Mihály (Kaminszky 1894) teológiatanárt nevezik ki igazgatónak.

Az 1867-es kiegyezés új alapokra helyezte az Osztrák-Magyar Monarchián belül Ausztria és Magyarország kapcsolatát, s ugyanakkor eléggé tág teret biztosított a magyar közoktatás korszerűsítéséhez.

Az országgyűlés 1868 őszén tárgyalta és elfogadta Eötvös József válaszl- és közoktatásügyi miniszter javaslatát a népoktatás korszerűsítéséről, amely úgy vonult be a történelembe, mint az 1868. évi XXXVIII. számú törvény, azaz a népoktatási törvény (Lévay–Morlin–Szuppán 1893). E do-

kumentum biztosította a népiskolák mellett a tanítóképzés törvényi szabályozását. Báró Eötvös József tanítóképzője önálló szakiskolaként jelenik meg. A neveléstörténészek véleménye szerint az Eötvös József 1868. évi XXXVIII. számú törvény elfogadásával Magyarország megelőzte Európa számos országát.

A vizsgált időben Kárpátalja területén három tanítóképző működött: Ungváron a görögkatolikus tanító- és tanítónőképző intézetek; Munkácson állami tanítóképző intézet.

Az Ungvári Királyi Görög Katolikus Éneklész- Tanítóképezde 1872-ben a népoktatási törvény szellemében felemelte a képzés időtartamát három esztendőre (A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás 1872. évi állapotáról szóló s az országgyűlés elé terjesztett jelentése 1874). 1883-ban Drohobeczky Gyula igazgatása alatt az intézet mellett megszervezték a gyakorlóiskolát is. 1899-ben Kaminszky Géza igazgatása alatt a kántortanítóképző-intézet lett négy évfolyamúvá (Kaminszky 1899).

Az Ungvári Görög Katolikus Tanítónőképző Intézetet 1902. szeptember hó 14-én nyitotta meg ünnepélyes keretek között Firczák Gyula Munkács-egyházmegyei püspök. Addig a tanítónőjelöltek külön miniszteri engedéllyel az Ungvári Királyi Görög Katolikus Kántortanítóképző Intézetben magánúton vizsgáltak s ugyanott tették le a tanítóképesítő vizsgát is. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztérium azonban 1900-ban, 46781. sz. alatt külön szabályzatot adott ki a tanítóképesítő vizsgákra vonatkozóan, melynek 4. pontja kimondja: «Magánúton készülő jelöltek csak a nemüknek megfelelő intézetnél tehetnek vizsgát a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélye alapján» (Csurgovich é. n.).

Nyilvánossági jogát már megnyitása évében megkapta. Ez az intézet a hét vármegyére kiterjedő egyházmegye görögkatolikus népiskoláit látta el tanítónőkkel. Élén Kaminszky Géza, az Ungvári Királyi Görög Katolikus Kántortanítóképző Intézet igazgatója állt. A képző 1912. szeptember 1-ig váltakozó rendszerű, két évfolyamú volt, majd ettől kezdve négy évfolyamú, és ez az időszak a második igazgató, Melles Gyula tb. kanonok nevéhez fűződött.

1914-ben Munkácson megnyílt a Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet (KÁL, F. 1551, op. 2, od. zb. 18, folio 5). Az intézet alapításában Nedeczey János, a Bereg vármegyei Magyar Köznevelődési Egyesület tagja kiemelkedő szerepet játszott. Az intézmény első igazgatóját, Szondi Jánost, 1914. június 11-én nevezték ki, aki addig a Kiskunfélegyházi Állami Tanítóképző Intézet rendes tanára volt (Szondi 1915).

Az első világháború idején Kárpátalja mindhárom pedagógiai intézményében folyt az oktatás.

A trianoni békeszerződés (1920. június 4.) értelmében Kárpátalját Csehszlovákiához csatolták. A Csehszlovákiához csatolt területeken az összes állami magyar tanítóképző intézet megszűnt, ill. szlovák tannyelvűvé vált. A munkácsi áll. képzőben ennek megfelelően 1919-től megszüntették a magyar nyelvű oktatást (KÁL, F. 1551, op. 2, od. zb. 39, folio 1). Az ungvári görögkatolikus fiú- és leányképzőben 1921-től ruszin nyelven tanultak, s ilyen tanítási nyelvű népiskolába nyertek képesítést. Aki magyar tanítási nyelvű népiskolában akart tanítani, annak rendszeresen kellett hallgatnia magyar nyelvi órákat is, amely a két ungvári intézetben egyébként nem volt kötelező tárgy.

1939–1944 között a háborús európai helyzetben Kárpátalja újra magyar fennhatóság alá került. A munkácsi állami és a két ungvári görög katolikus képzőben az 1938–39-es tanévben beindultak a líceumi osztályok az 1938:XIII. tc. értelmében.

A második világháborút követően Kárpátalját a Szovjetunióhoz csatolták, és ezzel egyúttal a pedagógusképzés egy új történelmi korszaka kezdődött el.

Összefoglalás

A XVIII. század vége és a XX. század első fele közötti kárpátaljai pedagógusképzés fejlődésének vizsgálata lehetőséget nyújtott konkrét következtetések megfogalmazására. Kárpátalja olyan régió, amely Kelet- és Nyugat-Európa határán terül el. Történelme során sokféle politikai, gazdasági, kulturális, oktatási változást ért meg. Mindez rányomta bélyegét az oktatási rendszerre, valamint a szakképzésre is. Az eddigi kutatás eredményei bizonyítják, hogy Kárpátalján a tanítóképzés a megjelölt időszakban három fejlődési szakaszon ment keresztül. A vizsgált időszakban területünkön három intézmény foglalkozott tanítóképzéssel: két tanítóképző Ungváron (férfi és női), mely a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegyéhez tartozott, és egy állami tanítóképző intézet Munkácson.

A kutatás bizonyítja, hogy Kárpátalján a pedagógusképzés evolúciója a XVIII. század vége és a XX. század első fele között az akkori európai oktatási folyamat szerves része volt.

Levéltári források

Kárpátaljai Állami Levéltár (KÁL), beregszászi részleg

Rövidítések és jelentésük:

F. – fond

op. – opisz (a levéltári egységek regesztáinak nyilvántartási könyve)

od. zb. – odinica zberihannya (levéltári egység)

folio – ukránul: árkus = lap

KÁL, F. 151 (A munkácsi görög katolikus püspökség anyagai, Ungvár), op. 5, od. zb. 558, folio 5.

KÁL, F. 151, op. 9, od. zb. 1408, folio 28.

KÁL, F. 1551 (A Munkácsi Állami Tanítóképző, Munkács), op. 2, od. zb. 18, folio 8.

KÁL, F. 1551, op. 2, od. zb. 39, folio 3.

Hivatkozott irodalom

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás 1872. évi állapotáról szóló s az országgyűlés elé terjesztett jelentése 1874. Budapest, Nyomatott a Magyar Királyi Egyetem Könyvnyomdájában.

Csurgovich Gy. mb. igazgató (összeállította) é. n.: *Az Ungvári Gör. Kath. Leányliceum-Tanítónőképző Intézet és vele kapcsolatos Gyakorló Népiskola évkönyve az 1938/39. iskolai évről. Az intézet fennállásának 37-ik évében.* Ungvár, Unio-Miravcsik Gy. Könyvnyomdájában.

Fináczy E. (1902): *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában.* II. kötet: 1773–1780. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

Friml A. (fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta) (1913): *Az 1777-iki Ratio Educationis.* Pedagógiai Könyvtár. I. kötet. Kornis Gy. (szerk.). Budapest, Kath. Középiskolai Tanáregyesület.

Kaminszky G. (1894): *Emlék-album az Ungvári Kir. Gör. Kath. Éneklész-Tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára 1893–94-ik tanévben.* Ungvár, Jäger Bertalan Könyvnyomdája és Könyvkötészete.

Kaminszky G. igazgató (közli) (1899): *Az Ungvári Kir. Gör. Szerz. Kath. Éneklész-Tanítóképezde értesítője az 1898–99. tanévről.* Ungvár, nyomatott a «Sz. Bazil-társulat» Könyvnyomdájában.

Kardos J. – Kelemen E. (1996): *1000 éves a magyar iskola (996–1996).* Balogh L. (szerk.). Budapest, Korona Kiadó Kft.

Kiss Á. (1881): *A magyar népiskolai tanítás története.* I. füzet. Budapest, Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda.

Kiss J. (1929): A magyar tanítóképzés statisztikai adatai. *Magyar Tanítóképző*, 1. pp. 22–35.

Lévay F. – Morlin E. – Szuppán V. (1893): *A magyarországi népoktatásügy, kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása.* I. Kisdédovás és népoktatás (elemi, felső nép- és polgári iskolák). Budapest, az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása (Hoffmann és Molnár).

- Mészáros I.–Németh A.–Pukánszky B. (2003): *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Szakál J. (1934): *A magyar tanítóképzés története*. Budapest, Hollóssy János Könyvnyomtató.
- Szondi J. (1915): *A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet I. értsítője az 1914–15. iskolai év*. Munkács, Grósz testvérek Könyvsajtója.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдіко Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.